

Гаугразький бранець

Автор:

Яна Дубинянська

Гаугразький бранець

Яна Дубинянська

Глобальний соціум – світле майбутнє. Світ високих технологій та розумної уніфікації в усіх сферах, цілком комфортний для життя. Гауграз – єдина у світі країна, що тримається за свої традиції, культуру, звичаї, розмаїття мов і віру в прадавні магичні сили. Ціна протистояння – перманентна війна. Майже комп'ютерна стрілялка для одних, сенс життя для других. Край, де жінки ніколи не припинять народжувати воїнів, перемогти неможливо – надто коли вести війну з позиції гуманізму. «Гаугразький бранець» – роман-експеримент над суспільством, що насправді не настільки відрізняється від сучасного, як це може здатися з перших сторінок. Переклад з російської Ярослава Мишанича.

Яна Дубинянська

Гаугразький бранець

ЧАСТИНА ПЕРША

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Вранці мене будить, звичайно ж, Виховалька. Як і всіх дітей.

Та взагалі-то мені подобається прокидатися раніше, поки вона ще спить. Я – жайворонок (хто не знає, в степовій екосистемі є така пташка). І підглядати, як Виховалька завантажується. Деколи її глючить, і тоді вона стає спочатку схожою на хлопчиська. Роб каже, це тому, що Виховалька ще його, для мене батьки не стали інсталювати нової, адже педагогічні програми страшенно дорогі. Адаптували ту, яка була, а вона хтозна котрого покоління, от і вистрибують усілякі глюки.

Роб – це мій брат. Ні в кого немає брата, а в мене є. Тільки він уже дуже-дуже великий. І зрідка зі мною розмовляє.

Однак сьогодні Виховалька відразу завантажилася правильно. Єдине, спочатку по стіні прокотилися фіолетові хвилі, але то нічого. Вона гарна. У неї зелені очі, як і в мене, і довгі біляві косички, які будуть у мене, коли я виросту така ж велика. За моїми підрахунками, років через два. Щоправда, Роб казав, що Виховалька теж виросте й усе одно залишиться старшою. Шкода.

– Хто не спить, той хутко встав! – загукала Виховалька. Вона завжди помічає, що я вже не сплю, як не прикидайся.

– А тоді – назад упав!!! – підхопила я, підстрибуючи в білому пухові постелі.

Цей віршик я сама вигадала. Виховалька каже, що він страшенно нелогічний.

Поки я заштовхувала рештки постелі до анігілятора, увімкнулися інші стіни, ведмеді й іжаки на них заграли підйимального марша, на стелі замерехтіли різнокольорові сонечка, а Гімнастиня почала показувати вправи, зовсім-зовсім нові сьогодні, хоча зазвичай, я давно помітила, що вона перепрограмується наново щодва тижні. Виховалька повторювала за нею, а я за Виховалькою, бо так, як сама Гімнастиня, мені нізащо не зробити. Ну, хіба що потім, коли виросту.

– А зараз – у душ! – скомандувала Виховалька.

В душі я відразу просікла, що хтось уже вмикав сьогодні водний режим. Роб, звичайно ж, більше нема кому, – ми з мамою й татом знаємо, як це дорого. Я збиралася перемкнути на іонний, чесно-чесно, тільки меню начебто підвисло... А що, Робові можна, а мені не дозволено?!

– Юсто! – докірливо промовила Виховалька, проступивши на хвильку на дверях.

– Комусь можна, а мені не дозволено? – я обурилася, але Роба вирішила не виказувати. – Ти чого шпигуеш за мною?

– Нічого я не шпигую, – образилася вона та зникла.

Я зітхнула й увімкнула іонний душ. Хоча задоволення від нього нуль, самі знаєте.

Коли я повернулася до кімнати, Виховалька сказала, що батьки сьогодні страшенно поспішали й замовили енергетичні комплекти прямо до капсули, щоб поїсти по дорозі на роботу, а Робні відчалив з самісінького ранку, сяк-так поснідавши, до того ж не прихопив із собою зв'язилки, вимкнув маячок і навіть не залишив якірних координат, а цього вже робити ніяк не можна, – вона сподівається, я ж її розумію.

Словом, ми знову снідаємо самі – зрозуміло. Але Виховалька завжди пояснює докладно й повчально, в неї такі налаштування.

Я швиденько вдягнулася. У синенький комбик, майже такий самий, як і старий зелений, який позавчора анігілювали, дуже шкода, – а всілякі там конусильки в цяточку я ненавиджу!!! Зачесалася, скочила на ковзалку і на сьомій швидкості помчала до ідальні. Якщо встигати на кожному розі торкатися стіни, то здійсниться будь-яке бажання, яке загадаєш. Проте на сьомій не дуже й торкнешся... Далька з нашої групи соціалізації каже, що в неї вдома ковзалка має вісім швидкостей. Бреши, мабуть.

На сніданок була вівсянка, сир, круто зварене яйце й апельсиновий сік. Чомусь вважається, що дітей слід годувати натуральними продуктами, а це несправедливо, от! Мало того, що вони несмачні, так їх ще й дуже важко їсти. І довго. Виховалька сиділа навпроти за віртуальним столом і теж начебто їла, а насправді лише нагадувала мені, як тримати ці жахливі ложку й виделку, – адже програми не ідять. І дорослі так не ідять, хіба що в гостях чи в ресторані. Ну й навіщо, питається?!..

– Ти ще довго? Допивай сік, Лекторина не чекатиме!

– Я більше не хочу.

– Юсто!..

Ні, сік – він нічого. Але спробувала б вона доісти оцю кашу! А суп, який дають на обід, ще гірший. Він узагалі ніколи не закінчується, скільки ложок не набирай. Правда-правда! Коли я виросту, звернуся до Глобального парламенту з проханням, щоб перше для дітей скасували. Як кричуще порушення прав людини.

Я задерла підборіддя, перекинувши склянку так, що її край вперся мені поміж брів і останні краплі стекли до рота. Поклала назад і вже скочила на ковзалку, аж раптом Виховалька нагадала про прибрати зі столу. Ніби я не знаю, що за Робом, не кажучи вже про маму й тата, прибирає вмонтований у стіл анігілятор. Ну гаразд, мені не важко. Тільки Лекторина й справді не чекатиме.

Коли я примчала до учбової кімнати, Лекторина, звісно, уже завантажилася і саме говорила, які сьогодні будуть години: астрофізика й генетика. Генетику я люблю, а з астрофізикою в мене не дуже, шкода, що вона спочатку. Далька розповідала, ніби в неї вдома можна перепрограмувати Лекторину на яку завгодно годину, але це вже точно брехня. Лекторина для всіх дітей одна.

Я сіла за парту, увімкнула персональчик і приготувалася вчитися. Поруч із Лекториною, на сусідній стіні вмонтилася Виховалька. Й ну дивитися, чи не задумаю я стиха запустити малювалку, бродилку чи, скажімо, «Атаку гаугразьких смертовиків» – адже Лекторина за всіма встежити не може, в неї й опції такої немає.

Роб якось сказав по секрету, що навчальна й педагогічна програми легко конфліктують, треба лише ледь-ледь змінити налаштування, і Виховалька зависне. Але я жодного разу не намагалася. По-перше, так не можна. А по-друге, Виховалька ж мені пояснює, коли щось незрозуміло. Звісно, Лекторина наприкінці кожної години відповідає на запитання, але тільки на ті, що передбачені в її оперативному банку. Моїх там чомусь ніколи нема, і вона робить вигляд, ніби я нічого не запитувала, аж образливо. Виховалька також не все знає, та вона принаймні старається.

А в «смертовиків» я взагалі не граю. Це Роб поставив. І воно саме запустилося.

Страшне бородате обличчя, перекреслене поперек носа темно-зеленою смугою. З-за плеча визирає товстелезна цівка якоїсь давньої зброї. А позаду – страшні, гострі, неначе драконові зуби, що шматують нерівними зигзагами монітор...

Гори.

* * *

– А я щось маю, – пошепки сказала Далька.

– Покажи.

Далька зігнулася над своїм уміщувачем і майже набрала код, та раптом підбігли хлопчиська. Багато, цілих трое. Щоб покликати до себе в гру. Знаємо ми їхні ігри!

Із хлопцями краще взагалі не водитися. Вони дурні. От спробуйте поговорити з ними про щось серйозне! – вони ж нічого нічого не розуміють. Замість того, щоб навчатися, тільки й думають, як би надійніше підвісити свого Виховальку й цілу годину ганяти стрілялки під носом у Лекторини. Все інше хлопцям нецікаво – ну, хіба що крім перегонів на ковзалках і всілякої тупої біганини з вереском. Хлопчиська погано соціалізуються, оскільки в них природня агресія пересилює творчий потенціал. Звісно, вони не винні в тому, що мають таку фізіологію, але нам, дівчатам, від того не легше.

До речі, саме тому нам і доводиться все-таки бавитися з ними. Інакше Вчителька вліпить усій групі низький бал з колективної соціалізації. Далька зітхнула й закодувала вміщувач знову.

– Ми з Пончем будемо загоном, – як завжди став командувати кирпатий Вінс. – Фараді буде смертовик, і Далька смертовик. А Юська – принцеса.

– Чому це Юська – принцеса? – образилася Далька.

Я помітила, що Вінсу страшенно не хочеться пояснювати. Щоки, вуха й навіть чоло у нього спалахнули так, що волосся й брови здавалися зовсім білими. І я,

звичайно, підтримала її:

– Справді, чому я? Принцеса цілу гру й так сидить у горах. Це нецікаво.

Вінс часто-часто закліпав віями, теж цілковито білими. Не очікував.

– Тоді ти також смертовик, еге, Юсь? – запитав з надією.

– Ти сказився? Хіба я подібна на смертовика?

Поряд із нами миттю – вона ніколи не зависає – з'явилася Вчителька:

– Юсто, що це за слово – «сказився»? Вибачайся й більше так не кажи. А ти, Вінсант, мені здається, вигадав не дуже гарну гру. Наступного разу, перш ніж кликати друзів, пофантазуй краще, гаразд? А зараз... – її голос зробився лунким і заgrimів по всій групі: – Всі до мене! Граємо в «Море хвилюється»!

Хто не знає, це така гра для розвивання творчих здібностей. Якщо чесно, я її не дуже люблю, бо вважаю, що оці самі здібності в мене й так є, а гукати щось хором доволі безглуздо. Крім того, «море хвилюється» – це, сказала б моя Виховалька, страшенно нелогічно. Море не може хвилюватися, воно не людина і не особистісна програма, а всього лиш екосистема, позбавлена інтелекту. У дельфінів він, можливо, й присутній – але ж не у всієї системи відразу!

– Море хвилюється раз!

Іноді я кажу «мама хвилюється», бо це більше схоже на правду. Треба лише ледь-ледь стишити голос – і Вчителька нічого не помітить, вона ж слухає всіх водночас, цілу групу, яка волає дурниці на все горло. Група соціалізації, між іншим, – маленька модель Глобального соціуму. А соціум теж екосистема, і йому мати інтелект знову-таки не належиться. Хоча всі по одному ми розумні. Ну, крім хлопчисьок.

– Море хвилюється два!

Я, звісно, не сама все це вигадала. Про малу модель і про екосистему говорила Лекторина на годинах соціології й фізичної географії. А я лише трішечки

довигадувала. Й нікому-нікому не розповідала, навіть Дальці.

Лише Робові, – та він, здається, все одно не слухав. Він взагалі зрідка слухає, що я йому кажу. Він уже дуже великий.

– Море хвилюється три – фігура дракона замри! Фігура готова?

– Так!!!

– Господар удома?

– Так!!!

...Після колективної гри Вчителька дозволяє нам збиратися за інтересами. Причому, за спільними, отже кирпатову Вінсові я зробила ручкою. Ще б язика показала, але за дражніння Вчителька знижує індивідуальний бал. А мені його сьогодні й без того понизили, і теж через цього хлопчиська. Ну хто, скажіть, стане з ними водитися?!

Ми з Далькою вмостилися подалі, у самому кутку, і вона розкрила свого вміщувача. Запхала в нього руку й щось мацала так довго, наче всередині був отвір у інший вимір. Це аби мене зовсім нетерплячка замучила і я сама попрохала показати, що там таке.

Але я витримала, змовчала. І Далька нарешті дістала:

– Осьо!.. знаєш, що це таке?

Ну от. А я собі гадала...

– Знаю. Книжка. В нас удома є, лише мама не дозволяє чіпати руками, бо то анти... ак-ти-вари...

– Антикваріат, – запросто вимовила Далька. – Сама ти книжка, Юсько. Це альбом. Аль-бом!

Я простягла руку, але Далька відсунулася, прилаштувала в себе на колінах і сама розкрила... ну звичайно, книжку, нема тут чого вигадувати. Альбоми в нас також є: там всередині каламутні плівка, з-під якої просвічують оці, як їх... фотки. Ну, цифрознімки, але дуже бліді й на папері. А тут – просто книжка з картинками.

– В альбомах фотки, – пояснила я.

– Так ось же фотки! Тільки не людей, а всіляких пам'яток. Це туристичний альбом.

Далька знає купу незрозумілих слів. Але я вдала, ніби теж їх знаю, – запитаю потім у Виховальки, а краще у Роба. І з сумнівом глянула на розкриту сторінку:

– Якщо це не книжка, то чому там написано?

– Там написані різні дурниці. Щоб закрити місце під фотками. Ось візьми сама й почитай!

Вона нарешті випустила свій скарб із рук і передала його мені. Папір був товстий і гладенький на дотик, і картинка на ньому, ще тьмяніша за звичайні фотки, відблискувала на згині, її було важко роздивитися як слід. Під нею й справді залишалось багато місця, заповненого літерами. Я повернула альбом вертикально, щоб можна було прочитати:

– «Мільйони трудящих щорічно відновлюють здоров'я у санаторіях і пансіонатах цього чудового куточка нашої Батьківщини. Гірське повітря, морські купання й свіжі фрукти надовго залишаться у вашій пам'яті». Дурниці, – погодилася я. – Ну й навіщо він потрібен?

– Ти не розумієш, Юсько, – поважно мовила Далька. – Це не просто антикваріат. Це раритет.

– Га? – я забула прикинутися, ніби все знаю, тому що саме роздивлялася картинку. Вона зовсім не скидалася на фотку – принаймні, листя на деревах було підмальоване. Серед рослин я впізнала пальму, кипарис, магнолію й ленкоранську акацію – екоботаніка взагалі моя улюблена година. Серед зелені визирало кілька білих блоків. А за ними...

- Дивися сюди, - тицьнула пальцем Далька.

Я знизала плечима:

- Ну, гори. Альпійська екосистема.

- Сама ти...

Вона затнулася, тому що на стіні раптом з'явилася Вчителька, але, оскільки конфліктна ситуація заглухла в зародку, відразу ж щезла, щоб не руйнувати нашу індивідуальну комунікацію. І Далька зашепотіла мені на вухо:

- Це Гауграз!!!

І на доказ власних слів закрила альбом, показуючи обкладинку: «ГАУГРАЗ. Пам'ятні місця й здравниці». Це ж треба!!!..

- Що там у вас таке? - запитався Вінс.

Я й не помітила, як він підійшов. І яким чином Дальчин альбом устиг миттю пірнути до вміщувача, теж не помітила.

- Нічого, - байдуже сказала Далька. - А тобі що треба?

- Нічого,- розгублено мовив услід за нею Вінс. - Просто... Юсь, там по тебе мама прилетіла.

* * *

- ...не найвищий бал. Але безпроблемних дітей не буває, пані Калан. Раджу звернути увагу перш за все ось на що: Юсті дуже складно вибудувати широку мережу комунікацій у групі, вона віддає перевагу утворенню відокремленої діади з Далією Седвер. Такий тип соціальної поведінки вважають варіантом норми, але все таки придивіться пильніше, у майбутньому це може негативно вплинути на інтеграцію особистості в Глобальний соціум. Крім того, я помітила у вашої доньки деякі прояви гендерної нетерпимості. Не хочу здатися

нетактовною, пані Калан, але причини цього швидше за все мають витoki з ваших стосунків із чоловіком...

Мама усміхнулася. З того місця, де я стояла, сховавшись за дверима, монітор відблискував, і мені зовсім не було видно Вчительку. Здавалося, що мама слухає, киває й усміхається просто до стіни. А може, й не слухає зовсім, а просто усміхається й киває, щоб Учителька не образилася. Вона щоразу скаржиться мамі на одне й те саме – як я товаришую з Дальною й не бабраюся з хлопчиськами. Теж мені – проблемна дитина!..

– Оце й усі мої рекомендації. Зараз я покличу Юсту.

Отут я, звичайно, мала б швиденько повернутися до групи, щоб Учителька могла мене звідтіля викликати. Але мама стояла так близенько, така гарна й усміхнена, найкраща, моя!.. що я не витримала та стрибонула їй на шию.

– Юсику, – засміялася мама десь біля мого вуха, – ти важка. Злазь.

Я сповзла донизу й обхопила її обома руками, встромивши носа їй у живіт. Від м'якої й шорсткої конусилі пахло дуже смачно. Мамою.

На мить глянула позад себе: Вчителька досі була на стіні і, здавалося, хотіла зробити мені зауваження чи пригрозити, що знизить бал, – але в маминій присутності вже не могла, в неї такі налаштування. Лише сказала:

– До побачення, Юсто. На все добре, пані Калан.

– До побачення! – відповіли ми з мамою.

...Капсула мчала міським тунелем. За її прозорими стінами пролітали житлові блоки: деякі сріблясто-сірі, деякі білі чи золотаві, а більшість із віртуальними картинами різних екосистем, цифрознімками тварин і людей чи просто різнокольоровими візерунками. Якщо загадати число й рахувати блоки, то по тому, якого він буде кольору, можна дізнатися про свою долю. Проте коли капсула летить на повній швидкості, постійно збиваєшся з лічби.

Роб каже, що картини на блоках було б страшенно цікаво роздивитися, стоячи на місці: вони ж дуже розтягнуті з розрахунком на швидкість капсул. Тільки з якого, питається, місця? У тунелях немає де зупинитися, та й узагалі не можна, адже там відкачене повітря, щоб не було тертя.

Я щільно-щільно притискаюся до мами. Так добре... Мама сьогодні забрала мене раніше від усіх в групі. Забрала сама, а не прислала, як зазвичай, запрограмовану капсулу з автономною Виховалькою. Тепла мамина рука обхопила мене за плечі, і хотілося, щоб так було завжди-завжди...

Але коли дуже добре, то чомусь хочеться, щоб стало іще краще. Я задерла голову й попросила:

- Мам, а давай підіймемося на верхній рівень!

- Давай.

А минулого разу вона відмовилася. Зайва перевитрата енергії й часу, а тоді все одно спускатися. Центр соціалізації розташований на четвертому рівні міста, а блок, де ми мешкаємо, - на п'ятому, тому наша капсула запрограмована на серединну мережу тунелів. По верхньому ми катаємося лише на вихідних, та й те якщо в мами й тата однакові плани, про Роба я вже не кажу. Але на вихідних нагорі стільки капсул, що неба через них майже не видно.

Мама пробігла пальцями по кнопках, вводячи нову програму. Перед цим, звичайно ж забрала руку з мого плеча. Шкода.

Капсула трохи стишила хід, вишуковуючи найближчий наскрізний шурф. Я замружилася. Не тому, що боялася, хоча від вертикального злету стає холодно всередині й спирає подих; страшній лише спуск вертикально вниз. Але я не боюся, чесно-чесно! Просто дуже здорово отак замружитися, - а тоді, вже нагорі, розплющити очі і...

Побачити небо.

Величезне-превеличезне, яскраво-синє, вкрите білими візерунками хмаринок...
Небо!!!

– Ну як тобі, Юсько? – мама закинула голову, і її золотаве блискуче волосся лоскотало мені обличчя, теж задерте догори так, що боліла шия. – Подобається?!..

Хмаринки ледь-ледь мерехтіли від подвійного заломлення світла через дах капсули й склопластиковий купол над містом. Але синява була такою сліпучою, що я ніяк не могла повірити, ніби між нами є якась перепона.

Між мною – і небом.

Капсула розігналася і тепер летіла ще швидше, ніж дозволено на внутрішніх рівнях. А назустріч летіли хмари. Цікаво, на що вони схожі, коли подивитися на них з місця? Таке місце напевно має десь бути...

І раптом ми миттю – я навіть не встигла замружитися – впали вниз.

Знову помчали тунелем назустріч різнокольоровим і сріблястим блокам. Але перераховувати їх було чомусь уже зовсім нецікаво.

Зате мама обійняла мене за плечі:

– Як твої справи, Юсику? Що робили сьогодні в групі?

– Бавилися в «море хвилюється». А Далька, мамо, ти уявляєш, притягла альбом! Але не з фотками, а...

– «Море хвилюється»? – перепитала мама.

...І я зрозуміла, що далі вона не слухала. Дорослі взагалі зрідка слухають, коли їм щось розповідаєш. Навіть мама – а про решту не варто й згадувати. Не розумію лишень, для чого тоді питати, якщо відповідь зовсім не цікавить?..

– Я маю для тебе сюрприз, – шепнула мама. – Для нас усіх. Сказати зараз чи коли придуть тато з Робом?

Я відразу ж припинила ображатися:

– Зараз, зараз!

Адже зрозуміло, якщо чекати на тата з Робом, та ще й на обох водночас, то це буде за два-три тижні, не раніше.

– Ну, слухай. У нас на роботі сьогодні проводили щорічну вибірку-лото на предмет екодозвілля... тобто, Юсько, як би тобі пояснити, такий розподіл шляхом генерації випадкових чисел... Розумієш, ми ідемо на море!!!

* * *

Мені снилося море.

Як в учбовому цифрокліпі з екобіології: планктон харчується найпростішими, оселедці – планктоном, кашалот – оселедцями, косатка – кашалотом... Сама косатка, мабуть, несмачна. Ланцюг харчування звивається у прозорій воді, а мені також хочеться їсти, бо на вечерю сьогодні була найгідкіша в світі річ – овочевий холодець, слизький і драглистий. І я сказала мамі з Виховалькою, що наїлася в групі під саму зав'язку. Хоча, правду кажучи, там давали лише йогурт з цими... молюсками... тобто мюслями... може, взяти й спіймати косатку за хвоста?..

Я прокинулася. До того голоднюща, що сама собі здавалася порожньою всередині.

Було темно. Тільки ледь-ледь відсвічували стіни у нічному економ-режимі. Вночі в домі вимикаються всі програми, і навіть стулки дверей доводиться розсовувати руками. Не кажучи вже про те, що не працюють ковзалки.

Зате Виховалька спить і не шпигує. І можна взяти собі в холодильнику на кухні трішки дорослої їжі.

Тупцяти по коридору власними ногами довго. До того ж я спочатку помилилася й не туди звернула, потрапила до спортивної кімнати, де зі стелі звисають канати, простягається з кутка в куток пластикова драбина-рукохід і повнісенько всіляких тренажерів. Тричі на тиждень ми тут займаємося з Гімнастинею. А Роб стирчить тут по кілька годин щодня. Він у нас качається. Якщо по-нормальному, то нарощує м'язи. Хоча він і так уже страшенно великий.

У темряві спортивна кімната здавалася страшнуватою. Мабуть, через рукохід, перекладки якого ледь відблискували, віддзеркалюючи мерехтіння стін. Наче велика-превелика посмішка чудовиська.

Нарешті я відшукала кухню. Контейнер з їжею виявився заблокованим, щоб його відчинити, треба було запустити всю кухонну програму. Я вже вирішила, що так і залишуся голодною до ранку – до вівсянки!!! – коли раптом помітила нагорі, на кришці контейнера кілька незакритих комплектів. Підсунула табуретку, залізла, стала навшпиньки, дотяглася. Ура-а-а-а!!!..

Взяла перший-ліпший, відліпила соломинку й застромила до рота. Смакота!

Перекочуючи язиком смачнющу рідку масу, я пішла назад. Пошкодувала, що не прихопила ще один, про всяк випадок. Вони ж там, мабуть, усі різні!..

Раптом почула голос. Мамин. Здушений, через стіну:

– ...просто я була впевнена, що коли пишуть «сімейна пропозиція»...

– Я з тебе дивуюся, – там же ж, за стіною, відповів їй тато. – Адже не вперше. Пора запам'ятати, що будь-яка пропозиція «для усієї родини» – це на трьох. Розраховують на нормальних людей.

Я збиралася йти далі: ні сіло ні впало дуже захотілося спати. Але тут мама знову заговорила, і я залишилася стояти, бо почула своє ім'я:

– Я вже сказала Юсті.

Тато гучно позіхнув – мабуть, його теж хилило на сон:

– То й чудово. Повеземо Юську до моря. Робні ж у нас купався... почекай, коли це ми виграли?.. Такий самий був, як і вона тепер.

– Трохи старший. Вже шість виповнилося, я точно пам'ятаю... Але, Едваре, так не можна.

- Чому це? – він знову позіхнув, ще голосніше.

- Ми не можемо полетіти й залишити Роба тут самого...

- Дурниці. Здоровий дорослий хлопець. Йому ж оце днями вісімнадцять буде.

- ...та ще й у день народження. Так не можна, розумієш?

- Заспокойся, Андре. Навпаки: хлопець уперше в житті відзначить день народження так, як сам забажає. Запросить, кого хоче, зробить вечірку до ранку... може, вмовить нарешті свою дівчину – раптом вона з тих, хто не терпить блок-побачень?..

- У Роба немає дівчини.

- Гадаєш, він тобі все розповідає?

Батько засміявся. Підслухувати за дверима негарно! – подумалося мені чомусь голосом Виховальки. Їжа в комплекті закінчилася, і я облизала соломинку. Шкода, така смакота... хоча їсти мені перехотілося. І спати теж.

- Він нічого не розповідає, – дуже серйозно промовила мама. – Тому я й хвилююся. В нього зараз важкий період, Едваре. У цьому віці в багатьох буває, особливо у хлопців... Психічний надлом, навіть криза. Робні все тримає в собі, але це ще гірше. Я завантажила індивідуальну консультацію Психолога. Головна рекомендація – приділяти дитині якомога більше уваги, у жодному разі не залишати його сам на сам з його проблемами. Інакше можуть бути... небажані наслідки.

- Годі. Давай спати.

- У Роба дуже вразлива психіка. Пригадай, як болісно він сприйняв народження Юсти...

- Я думаю! А як я сприйняв, ти хоч пригадуєш?! Але ж ти в нас божевільна, Андре, коли на чомусь зациклишся, то тебе не переконати. Ну, гаразд, гаразд... гарне вийшло дівча...

– Слухай, Едваре, я тут поміркувала... тільки ти не ображайся. Може, я полечу сама з дітьми?

– І скажеш, що Робні – твій чоловік? Не сміши мене. Там з цим строго.

– Якби я не казала Юсьці... Відпочили б разом, як тоді. Ти, я і Роб. А вона б і не помітила, у цьому віці діти легко...

Далі я не чула. Бігла по коридору, і пружне ковзальне покриття на підлозі заглушувало відчайдушне тупотіння босих ніг.

А сльози текли безгучно.

* * *

– Яке воно?

Роб почав повільно підводитися з положення сидячи, штанга на його плечах раз у раз хилилася вбік. Рубове обличчя почервоніло й скривилося, наче він щойно з'їв щось дуже-дуже несмачне. Коліна затремтіли, і в цю мить штанга легко підстрибнула вгору, підхоплена з боків програмними затискачами.

– Юсько, відійди! – роздратовано вигукнув він, вилазячи з-під тренажера. – Що яке?

– Море.

– Звичайнісіньке. Ти що, цифрофільмів не дивилася? У віртуалки не бавилася?!

Сльози боляче вщипнули очі, але я твердо вирішила не ображатися, що б він не казав. Коли образуюся – нічого не вийде.

– Бавилася. Але ж ти літав туди по-справжньому! Розкажи, Робе...

– Відчепися. Я тоді був маленький і нічого не запам'ятав.

– А от і неправда! Не маленький. Тобі цілих шість років було.

Він знову підліз під штангу, зручніше прилаштувавши на плечах пластикового грифа. Але раптом передумав і виліз звідтіля. Сів просто на підлогу, притулившись спиною до низу тренажера.

– Як це ти порахувала?

Я присіла перед ним навпочіпки й знову попросила:

– Розкажи!

Роб усміхнувся й похитав головою:

– Я таки справді не дуже добре запам'ятав, Юс. Було класно. Потім я постійно просив батьків полетіти ще раз, а вони купували мені всілякі морські віртуалки. Як наслідок – я геть заплутався, що пам'ятаю про справжнє море, а що – з тих іграшок. І ображався, маленький був... тобто не дуже великий.

– Ти й зараз хочеш полетіти, так? – запитала я майже пошепки.

– Хочу... Тобто, ну тебе, Юсько. Ресурси екодозвілля у світі обмежені, ти ж знаєш. Деякі за все життя так і не бачать виграшу. Якщо на море будуть літати всі, хто забажає, то від нього скоро зовсім нічого не залишиться. Станеться екологічна катастрофа, розумієш?

Тут я пригадала «мільйони трудящих». Геть недоречно пригадала, не варто було відволікатися на дурниці – але ж я страшенно цікава. А Роб знає майже все на світі. Й запитала:

– А що, на Гаугразі теж є море?

– На Гаугразі?!

Робове обличчя змінилося. Так швидко й різуче, що я аж злякалася. Стало злим і ніби замкненим зсередини на замок:

– Хто це тобі сказав?

– Ніхто, – розгубилася я. – У Дальчиній книжці було... тобто в альбомі... «морські купання надовго залишаться у вашій пам'яті»... Брехня, так?

– Яке там море, – крізь зуби мовив Роб. – Вони ж у ньому свої самостріли миють.

– Хто, смертовики?

Роб не відповів. Скочив на ноги – одним пружним стрибком. Відійшов убік, упав горілиць на довгий похилий тренажер, схопився за поруччя й почав швидко-швидко віджиматися на руках. Я нарахувала дванадцять разів. Тоді тренажер піднявся вертикально, звільнюючись від Роба. Мабуть, медична програма засікла щось не те з його серцем чи диханням.

Він лайнувся, зробив крок назад. І, звичайно ж, перечепився об мене.

– Ти ще тут? Ну чого ти постійно плутаєшся під ногами?!..

Я відступилася. Не ображатися!.. От зараз почекаю, поки сльози затечуть назад у очі, і скажу Робові, що я вирішила. Не летіти ні на яке море. Нащо воно мені треба, коли мама з татом не дуже хочуть мене туди брати? До того ж я маленька, все одно нічого не запам'ятаю. Краще коли-небудь потім... коли виросту... коли сама виграю у цю, як її... лото-вибірку.

Нехай летить Роб.

Заплющила очі. Ковтнула. І сказала зовсім не те:

– Робе, чуеш... А ти справді болісно сприйняв мое... ну, коли я народилася?

– Чого?

Він стояв і дивився на мене згори вниз, величезний, аж страшно ставало. І як я могла таке запитати? Роб тепер узагалі не буде зі мною розмовляти, ніколи-ніколи...

Раптом його губи ворухнулися. Розтяглися, наче хтось смикав кутики рота в різні боки, – у широку-широку посмішку.

– Дурненька ти, Юсько... Та я такий гордий ходив. Ні в кого нема сестри, а в мене є. Всім розповідав, як буду тебе захищати. Тільки ж на тебе не нападав ніхто...

Засміявся.

І я засміялася разом з ним. А тоді підскочила, схопилася за перекладину рукохода, повисла на одній руці, підтягнулася, перехопила іншу перекладину і, жодного разу не зупинившись, пройшла всі східці від початку й до кінця. І назад.

– Клас! – захоплено сказав Роб. – Слухай, Юс, це супер, що ти летиш з батьками на море. Ти не уявляєш, як там здорово. Будеш надсилати мені цифрознімки, добре? І листи.

Я серйозно кивнула:

– І ти мені також. Домовилися?

* * *

Спершу ми довго-довго летіли в непрозорій капсулі. Повиходили з неї в якомусь блоці з морськими віртуальними картинками на стінах – Далька каже, що в неї вдома такі самі, отже, нічого дивного. Тоді по одному проходили медичний огляд і санітарну обробку, а після всього – інструктаж: окремо батьки й окремо я. Інструкційна програма – чи то Лекторина, чи то Вчителька, – цілу годину розповідала, як треба поводити себе в екосистемі, й перевіряла через віртуалку мої навички плавання. Тоді нам віддали наші речі. І покликали до капсули – цього разу до нормальної, з прозорими стінками.

Тато казав, що от, уже можна роздивитися!.. вже гарно видно!.. море!!! Мама сміялася й зойкала зовсім як маленька дівчинка. А я...

Я замружилася. Міцно-міцно. І, як мені цього не хотілося, не розплющувала очей доти, поки ми не вийшли з капсули. Під ногами було м'яко, м'якше, ніж на

ковзальному покритті. А повітря, ви уявляєте, воно рухалося!!! – і відразу ж кинуло волосся мені в обличчя, залоскотавши щоки. Від нього смачно-пресмачно пахло. Морем.

...І я розплющила очі.

Море хвилювалося!

* * *

Рибка лежала на круглому камені. Навколо ворушилися водорості.

Я підкралася ще ближче. Ловити морських мешканців, звичайно, не можна, – але ж це не по-справжньому, вона все одно встигне поплисти геть. А цікаво. Опустила складену човником долоню в воду – рибка ворухнула хвостиком, але залишилася на місці, – та швидко опустила руку на камінь. Послизнулася, брьохнула обличчям у воду, скаламутила воду піском і повітряними бульками, підняла невеликі хвилі.

Через хвилину море знову стало гладким і прозорим, неначе стінка капсули.

Водорості ледь коливалися, обіймаючи круглий камінь. Рибки на ньому вже не було.

– Юсто! – гукнула мама з берега. – Вилазь, кому кажуть!!!

Вона кликала мене чи то вп'яте, чи то вшосте. Я поплюскалася ще трохи й вилізла. Відразу стало холодно, хоча сонце світило яскраво-яскраво, піднявшись майже над самою головою.

– Загорнися, – мама накинула на мене великого рушника. – Губи вже сині. От захворієш, і нам доведеться летіти геть.

– Гадаєш, якщо нема Виховальки, то не треба слухатися? – підтримав її тато.

От він міг би й помовчати. Сам пішов купатися набагато раніше за мене, а вийшов з води осььо щойно. З його волосся ще скочувалися краплини води, падаючи прямисінько на розкриту книжку, сторінками якої бавився вітер.

Мама перехопила мій погляд:

- Едваре, хіба так можна? Це ж книж-ка!

- Заспокойся, Андре... - сторінка знову перегорнулася, і тато стиха лайнувся. - Нам же казали в бібліотеці на Базі, що це бульварне читиво, жодної культурної цінності не має, - він нарешті знайшов потрібне місце й заклав книжку пальцем. - Чортів папір... До речі, й справді, рідкісна дурня.

- Чого ж ти тоді читаєш?

Тато низав плечима.

Я його розуміла: якщо постійно купатися, то синіють губи. А більше на морі нема чого робити. Мій персональчик і той довелося покинути в Базовому блоці, а батьки вже були в курсі, що на екодозвілля не можна брати з собою ніяких електронних пристроїв - щоб не збивати баланс природних біополів. Навіть цифрознімки для Роба я робила здалеку, через прозорі стіни Базі.

До речі: я подивилася на сонце. Воно стояло вже зовсім високо: що трішки, й ми будемо йти геть, бо в години прямих сонячних променів і, відповідно, найсильнішої радіації, засмагати не можна. І ми з мамою й татом йдемо обідати. А після обіду може прийти лист від Роба.

Я зігрілася та стягнула рушника. Але тепло мені було всього лиш кілька хвилин, а тоді відразу ж - страшенно спекотно. Точно, зараз почнемо збиратися.

- Ходімо, - сказала мама, дивлячись на небо.

Я скочила на ноги:

- Тільки ще один раз булькну, добре, мам?

– Юсько!..

Але я вже мчала до моря. На півдорозі почула за спиною вовтузіння й вигуки, озирнулася. Засміялася й побігла швидше. Але тато все одно наздогнав мене й плюснувся у воду на мить раніше від мене. З веселою й обуреною мамою на руках.

...Перед обідом я заскочила до Інформаційного центру, але листа від Роба ще не було. Звісно, вони ж завжди завантажують поштову програму пізніше, та й пише він мені не щодня... але ж могло й надійти! Шкода.

Зате годують тут нормальною їжею для дорослих. Смачною й зручною.

* * *

«Маленька моя сестричко!

(на «маленьку» не ображаєшся?)»

Дякую за твою привіталку, дуже смішна. День народження відзначив добре. Спочатку ми з Понті й Кором (ти їх не знаєш) зависали в одному клубі з гарною віртуалкою й випивкою (про випивку батькам анітелень, домовилися?). Тоді повернувся додому, потиснув штангу десять по вісімдесят, і більше б потиснув, але вона чогось заблокувалася (мабуть, через алкоголь у крові). Поганяв нову іграшку, яку Кор подарував. (Запрошувати хлопців додому не став, бо після них такий свининець, що анігілятор глючить). Зазирнув у пошту, а тут якраз твоя привіталка. Дякую, Юс (ще раз).

Дивився новини. Ти знаєш, учора на гаугразькому кордоні двох наших убили. Із загону. І ще одного забрали в гори, а через дванадцять годин його маячок перестав ловитися (може, просто маячок зламали)...

Загалом, Юсько, я тепер дорослий. Можу відвідувати блок-побачення (якби було з ким). Можу закрімити на повний строк до виправника (було б за що). Можу навіть балотуватися до Глобального парламенту. А ще...»

Читати з паперу було жахливо незручно. Але в Інформаційному центрі тільки так і видають листи, в роздрукованому вигляді. В принципі, я вже звикла. Єдине, коли вітер загинає аркуш, то дуже складно знайти потрібне місце.

«...зрозумієш, що справжній чоловік...»

Ні, не тут, вище. Я вхопилася пальцями лівої руки за горішній край аркушика, а нижній спробувала притиснути коліньми. Тато радив читати роздруківки горизонтально, але то виходить зовсім якесь збочення. Якби не вітер...

До того ж у Робових листах часом трапляються секрети від батьків. А отже, я не можу допустити, щоб текст прочитав хтось крім мене. От і йду з папірцем до самого берега моря, а тут вітер, здається, дме ще дужче...

«...Гауграз...»

Ну, де ж воно?!.. «...до Глобального парламенту» Ура, знайшла!..

І в ту ж мить лист, як живий, вирвався мені з рук.

Здається, я зойкнула – перед тим, як кинутися в море з простягнутою уперед рукою, майже як тоді, коли ловила рибку. Здається, мама гукала щось про забруднення екосистеми й про штрафні санкції. А тато – це вже не здається, а точно, – плив попереду, відразу ж обігнавши мене, але теж ніяк не досягаючи папірця, що білів здалеку, наче по воді розіклала крила втомлена птаха чайка. Так дивно: хвилі ж бігли нам назустріч, до берега, – а лист несло все далі й далі в море...

– Юсько, повертайся!!! – долетів розпачливий мамин голос.

Я вже не бачила листа, навіть витягнувши шию понад водою. І повернула до берега.

Тато виліз на берег хвилин за десять і найперше чомусь ухопив до рук свою розтріпану книжку. Тоді сам здивувався й запхав її до вміщувача.

- Потонуло, – коротко мовив він.

Шкода, – мама вкрила його рушником. – Папір може не розпадатися на складові частини десятки років. Якщо на базі дізнаються, як ми по-варварському ставимося до природи... Що в ньому хоч було, Юсику? Як там твій брат? Нам з батьком він ще жодного разу не написав.

Я дивилася на море – воно знову хвилювалося: раз, два, три... Над білими верхівками хвиль то там, то тут зависала птаха чайка.

Буркнула, не озираючись:

- Я не встигла дочитати.

Коли ми прийшли до Базового блоку, я відразу побігла до Центру попросити, щоб мені зробили нову роздруківку. Але виявилось, що видані на руки листи вони видаляють.

Тоді ми повечеряли, погуляли перед сном на узбережжі, а коли повернулися до блоку, батьки чомусь запропонували мені пограти у віртуалку, хоча зазвичай мама жене мене спати. А спати й справді хотілося, очі вже злипалися, і, погравши трішки, я вимкнула персональчик і лягла. І слухала, як мама з татом про щось розмовляють у своїй спальні, і сперечаються, і ніяк не погодяться одне з одним... але слів не було чути, а вставати й підслухувати навмисне я, звісно ж, не стала.

А вранці мама сказала, що ми летимо геть. Просто зараз, не чекаючи на сніданок.

* * *

- Лекторина не чекатиме, – сказала Виховалька.

- А мене не треба чекати. Я не піду.

Повисла на одній руці на перекладині східців. Спробувала перехопити другою рукою, але не втрималася й зістрибнула на підлогу.

– Юсто, – голос Виховальки лунав так, наче вона все розуміла. – Не можна ж так.

Я знизала плечима. Все можна. Якщо Робові, то й мені теж.

– Він повернеться, – вимовила вона зовсім тихо.

Вони всі це твердили, щодня, щохвилини. Мама – крізь сльози. Тато – з якоюсь несправжньою посмішкою й зовсім уже несправжньою погрозою в голосі. Психологиня, яку завантажили за великі гроші спеціально для мене, щоб пом'якшити наслідки стресу, акуратно нанизала на шворку аргументи, навела статистичні дані й навіть підрахувала зі мною об'єктивну ймовірність: дев'яносто шість і сім десятих відсотка, – повернеться. Повернеться-повернеться! – заявила Далька з таким виглядом, наче саме це їй і вирішувати... Вони не розуміють. Ніхто.

Що від їхньої переконаності й віри не залежить ні-чо-го.

Того листа Роб, як виявилось, відправив уже з Розподільного пункту. Тому ми й спізналися. Ніяк не могли встигнути: він усе прорахував заздалегідь. Отже, не сподівався, що я не викажу його, не покажу листа батькам...

Але це вже не мало значення.

– Повернеться, – повторила Виховалька. – Тільки першу відпустку дають за два місяці. Якщо ти й далі не будеш ходити на години, то станеш дурною й неосвіченою, як... як дика гаугразка.

Я зареготала – дзвінко й, мабуть, страшно. Підскочила, почепилася на рукохід і почала розгойдуватися: туди-сюди, туди-сюди, туди-сю...

І розревілася. Вперше за весь цей час.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Прозорий струмінь вдарив у глечик, розлетівся блискучими бризками, – деякі з них долетіли до обличчя Мільям, і вона примружилася. За мить пальці заціпеніли від холоду: вода з джерела Тайї і взимку, і влітку однаково крижана, наче вічний сніг на верхівці Ала-Вана. Водою з джерела Тайї не напувають овець і кіз, не поливають виноград, у ній не варять їжу й не купають дітей. Нею навіть не тамують спрагу всі, кому хочеться. Вода з джерела Тайї – тільки для жінок під час пологів і для чоловіків на війні.

До джерела Тайї завжди ходить по воду Адигюль. Вона – найстарша. Перша донька у родині, усмішка Могутнього.

Глечик помалу важчав, рука Мільям затремтіла, і дівчинка підхопила його другою рукою під денце, відпустивши гілку рожевого тамариску; захиталася на слизькому камені. Не впасти, не впустити!!!.. Розбитий глечик – смерть. Швидка, невідворотня смерть когось із родини.

...Передихнула, присіла навпочіпки, притулилася спиною до стовбура дерева. Небо вдалині було охоплене дорогим намистом гірського ланцюга. Кур-Байга, неприступна красуня зі стрімкими схилами. Кругла й довгаста, наче пташине яйце, вершина Седу. Батько гір, найвищий і гордий Ала-Ван. Потрійний зуб Кірі-Гава. Оманливо похилий, зарослий лісом підступний Ізир-Буз, що здається таким легким для підйому...

Гладкий бік глечика холодив шкіру крізь плаття й шаровари; Мільям міцніше стиснула його мокру вигнуту ручку. Трохи відпочити – і додому, помаленьку, пригинаючись за виноградними кущами. Ніхто не має бачити, що воду принесла саме вона. Друга донька в родині, насмішка Могутнього.

Мільям здогадувалася, звичайно, що все діло в Арвазі з сусіднього поселення, миршавому, майже безвусому хлопчиськові, який вже давно тінню ходить слідом за Адигюль, і вона нібито не має нічого проти. Напевно, домовилися зустрітися, – адже вони змушені ховатися від усіх, бо Арваз ще не посвячений зброєю, він не вважається чоловіком, який може привести в дім дружину – а тут ще оця вода... Та байдуже: вислухавши прохання старшої сестри, Мільям лише змогла захоплено й недовіриливо прошепотіти:

– Я?!..

Вода з джерела Тайї важча за будь-яку іншу. Мільям знала про це – але не думала, що настільки. Перехилилася набік, немов очеретина; глечик вдавився в плече, наче важезна гранітна брила зі схилів Кур-Байги. Вузька стежина вздовж гірського схилу... повернути ще раз – і почнуться виноградники, а там уже близьенько й до селища. Вже недовго... І щоб ніхто не помітив... не помітив...

Заокруглені дахи будівель селища вже видніли неподалік, коли Мільям зрештою зупинилася відпочити. Праворуч і ліворуч тяглися лози, прямісінько перед очима визирали з-під листя зелені бісерини винограду, що здавалися геть маленькими на товстих розгалужених пагонах майбутнього грона.

За півтора місяці ягоди наллються соком, стануть медово-золотавими й довгастими, як очі у кіз. Якщо, звичайно, не посуха й не град – виноград Могутнього, споконвічний ворог винограду земного. За півтора місяці брат Ізбек, третій син у родині, повернеться додому, посвячений зброєю, щоб одружитися, зачати первістка й знову піти на війну. Якщо, звичайно, не відправиться на бенкет Могутнього в першому ж бою. За півтора місяці наймолодший брат, чийого імені ще ніхто не знає, навчиться усміхатися у відповідь на материну пісню. Якщо, звичайно...

Треба йти.

Мільям підвелася на ноги, схована виноградною стіною майже по плечі. Пригинаючись, дісталася кінця смуги й обережно визирнула з-за густого переплетіння листя й ніжних зелених вусів: чи вільна дорога до селища? Денце глечика з водою джерела Тайї залишило довгий слід в пилюці між лозами.

Навколо їхнього помешкання, другого, коли рахувати з північного краю, коливався натовп. Строкатий і неспокійний, жіночий. До Мільям долинула хмаринка нерозбірливих, збуджених, верескливих голосів. Відкинувся вхідний полог, хтось вийшов назовні, й жінки спершу відсахнулися, а тоді знову заповнили подвір'я, як-то хвилі гірської річки Терзи набігають на пороги...

Почалося.

* * *

- А я вам кажу. Живіт був високий, з такого лише дівки й народжуються...

- Не приведи! Третя донька в родині – прокляття Могутнього.

- Величне ім'я Його...

- ...та несповідимі задуми. Й Азмет-ван вчасно не встиг ...

- Має прискакати. Не побачити сина першим, не дати йому імені – прогнівити Могутнього.

- Якщо Азмет-ван ще сам не пішов на бенкет до Нього – скільки часу ані вісточки...

- Дівка буде, пригадаєте мої слова!.. якщо взагалі розродиться.

Стара Захраб-ані ніколи не любила матір. Та вона й нікого не любила, окрім своїх семи синів, які один за одним пішли на бенкет до Могутнього, – раніше, ніж устигли зачати нащадків. А надто ненавиділа старого чоловіка, котрий, аби рід не урвався, п'ять років тому взяв собі молоду дружину, яка так і не народила йому навіть дівчинки...

Мільям обережно підступила до натовпу, притиснувши до себе глека. Заходити до помешкання їй, другій доньці в родині, не можна. Але як же ж вода?.. вода з джерела Тайі... для матері...

- Давай сюди! Хутко!

Невідомо звідки з'явилася Адигюль та не взяла – вихопила глека з її рук. Кілька крапель впало на витоптану й запилужену землю. Натовп відступився, щоб пропустити до хатини струнку постать сестри, яка ледь зігнулася вбік од ваги на плечі. Здається, ніхто не помітив... Хоча стара Захраб, звичайно ж, бачила. Вона завжди помічала все, всевидюча, як криводзьоба скопа.

Хтось смикнув Мільям за плаття – спочатку з одного, а тоді й з другого боку. Молодші брати, близнюки Асалан і Нузмет, притиснулися до неї, мов перелякані пташенята. Казали, що мати дуже важко народжувала їх, але Мільям була тоді

ще зовсім маленькою й нічого не могла пригадати. Ще казали, ніби з двох синів, які разом вийшли з материного лона, одного Могутній неминуче забере на свій бенкет під час посвячення зброєю. Найвище щастя для воїна... але вона все одно воліла не думати, кого саме.

– Ану геть звідси! Нема чого вам тут ошиватися, – grimнув на них старший брат Хас, п'ятий син у родині, найгарніший, найнестримніший і злий. Хаса Мільям побоювалася. І, звичайно, навіть не спробувала запитати, що робить тут він сам і що скаже йому майстер зі зброї.

Вона відвела близнюків до струмка Азру, де в спеку полюбляла хлюпатися вся малеча їхнього селища. Зараз вода в потоці була ще зовсім холодною, і Нузмет, що кинувся був купатися, кулею вистрибнув на берег, коли ще не встигли впасти підняті ним хмари бризок. Обачніший Асалан залишився на березі й дражнився, приклавши до вух розчепірені долоні. Малюки безтурботні, вони легко забувають тривогу й страх.

Підібравши під себе коліна, Мільям сіла на гранітний камінь біля самої води. Сонце, що дарувало тепло й світло селищам, садам і виноградникам, поверталось в небо нестерпними для очей відблисками з рябого дзеркала Азру. Примружилася й опустила вії.

Там, у помешканні, зараз напівтемрява, яку нездатний перемогти маленький вогник лампадки – сонцеві не можна бачити таїну людського народження. У помешканні порожньо: крім матері там дозволено перебувати лише бабі-повитусі йтаб-ані та двом її помічницям.

І ще Адигюль. Першій доньці в родині, навченій розмовляти з Матір'ю Могутнього, захисницею всіх земних матерів.

А крім того, із силами, які набагато давніші й всесильніші за Могутнього і Його Матір. Силами, що живлять джерело Тайі та сотні інших чудодійних джерел, каменів, дерев і трав. Темними й світлими, лагідними й страшними, простими й підступними. Силами, на яких тисячу століть стоїть великий Гау-Граз.

Адигюль. Таємне знання вона отримала від бабусі, Даріми-ані, також першої доньки своїх батьків. Усмішка Могутнього. Мати – її друга донька, і вона вже тепер побоюється Адигюль.

Адигюль може взяти й не послухатися матері чи старших братів, а іноді навіть батька! Вона може сама вибирати собі нареченого і, треба сказати, вже подивляється навсібіч: згадати хоча б хирлявого Арваза, та й не лише його одного. За трапезою вона дістає свою миску відразу ж за Айдабеком, першим сином у родині; втім, Айдабек вже понад рік не повертався з війни, і невідомо, чи він ще живий.

Її плаття – з найтоншого мереживного полотна, накидка пофарбована соком марени, а чеканку на срібному поясі можна роздивлятися годинами – коли Адигюль дозволяє. У Мільям плаття теж гарні, бо надійшли їй у спадок від сестри, але з тієї ж причини залатані, штопані, а накидка зношена настільки, що, дивлячись крізь тканину, можна перерахувати виноградні грона на лозі... Старша донька. І для родини було б краще, якби вона залишилася єдиною.

Це синів має бути багато. Адже вони щодня гинуть на кордоні.

...Коли надвечір Мільям з молодшими братами повернулася до помешкання, натовп на подвір'ї помітно поменшав. Але – був. А отже, ще не скінчилося.

– Не розродиться, – впевнено заявляла Захраб.

– ...несповідимі задуми, – прошурхотів голос ще якоїсь жінки.

У сутінках Мільям ловила на собі погляд за поглядом – жалісні, гіркі... звинувачувальні?.. Здавалося, що всі дивляться на неї, на неї одну! – і, можливо, здогадуються. Справді, не могли ж вони не бачити тоді...

Це її провина. Вона наважилася змочити пальці у воді джерела Тайі. Прогнівити сили, які... це ж гірше, ніж коли б розбився глек, і про що вона думала раніше?! Мільям глянула на свої руки: засмагли, худючі, всі в ципках. Насмішка Могутнього... І мати, звичайно, піде до Нього. Чавити небесний виноград для бенкету вбитих воїнів, як призначено всім жінкам, померлим під час пологів. І сонце ніколи не побачить її дитини.

Раптом натовп сколихнувся й закрутився, неначе води Терзи між підводними скелями. Звістка пролетіла над головами, наче лісова пожежа на схилі Ізир-Буза, коли вогонь потріскує верхівками дерев, не йдучи вниз...

Відпустивши поділ сестриного плаття, кинулися вперед Нузмет і Асалан. Виступив з-за чиїхось спин Хас, незрозуміло звідки з'явився й старший брат Сурген, четвертий син у родині, вищий за будь-якого чоловіка в селищі, хоча ще й не посвячений зброєю... Мільям залишилася на місці. Найдужче їй хотілося зараз стати невидимкою, як це вміють сірі ящірки, що мешкають у камінні біля дороги.

Їй це вдалося. Батько – великий, грізний, запилений вітром, із запахом війни в крилах кошлатої бурки, – пройшов крізь натовп, що розступився перед ним, мимохідь торкнувся кожного з синів, але не помітив, навіть не пошукав очима її, Мільям.

Втім, якби вона теж вистрибнула йому назустріч, якби загородила дорогу, – нічого б не змінилося.

Батько зайшов до помешкання.

Всі, хто був на подвір'ї, відразу ж замовкли, навіть стара Захраб. Крізь тишу із темної, закритої для всіх глибини помешкання долинув тихий, болісний стогін. І ще один... і ще...

Мільям боляче закусила губу. О, Мати Могутнього, допоможи!.. Ти ж і сама теж...

Але Вона не почує. З Нею може розмовляти тільки перша донька в родині. Що вона зараз робить там, у помешканні, ця вертихвістка й задавака Адигюль?!..

І раптом почувся новий звук.

Той самий.

І всі видихнули одним спільним видихом, і заговорили, забалакали, запобивалися, й ніхто нікого не слухав, і від цього суцільного бабського галасу хотілося тікати, заткнувши вуха, – якби не головне, чого ще ніхто не знав і що найміцнішими вузлами тримало всіх на подвір'ї.

Мільям підвелася, пролізла за чиїмось спинами майже до самого порогу помешкання. Брати вже були тут, і Хас сильно і злісно пхнув її ліктем у бік.

Мільям нічого не відчула.

Полог підлетів угору. Батько вийшов назовні, й усі замовкли.

– Могутній подарував мені восьмого сина. Ім'я йому – Абсалар.

Притискаючи до себе край бурки, він проминув подвір'я і вийшов на дорогу – туди, де чекав, помахуючи сплутаною гривною, змилений кінь, який щойно пройшов найкоротшим, а отже, найважчим шляхом гірськими стежками від кордону до селища. Батько скочив у сідло, й кінь рушив з місця слухняно й легко, і застукотіли копита, і все швидше й швидше понісся вершник уздовж виноградників...

У нього на грудях заходився плачем новий захисник Гау-Граза.

* * *

– Дивися.

Ахсаб склала долоні разом і сховала в маленькій хатинці строкату волохату гусінь. Гусені не сподобалося, вона спробувала виповзти з-під маленьких пальців з обкусаними нігтями, але Ахсаб не пустила, щільніше притиснувши руки до землі. Їй зашепотіла, забурмотіла щось: як не намагалася Мільям, вона не могла розібрати жодного слова.

Обличчя Ахсаб стало дивним – наче вона спала з відкритими очима й бачила дуже цікавий, але ні для кого більше не видимий сон. Чотири чорні кіски – тоненькі, не те що в Мільям, – рівно погойдувалися з боку в бік.

Раптом вона тихенько скрикнула й прибрала руки.

На землі, безпомічно помахуючи крильми, сидів великий гарний метелик. Мільям захоплено видихнула. Ахсаб обтрусилася з долонь трішки пилку:

– От.

– А літати він вміє?

– Не знаю. Навчиться, мабуть.

Мільям простягнула вказівного пальця метеликові. Той лоскотнув її вусиками й довірливо переліз на палець, слабко захопившись тремтливими ніжками. Мільям підвелася на ноги та витягнула руку вперед: метелик вчепився міцніше. З його жовтих крилець перелякано дивилися блакитні й червоні очі з чорними обводами.

– Посади на дерево, – порадила Ахсаб. – Він тебе боїться.

Метелик дуже не хотів залишати палець Мільям, але врешті-решт його вдалося струснути на товсту гілляку яблуні, всуціль укриту новонародженими плодами. Там він склав крила, старанно намагаючись здаватися непомітним. Навколо здивовано пурхали дрібні й непоказні яблуневі плодожерки.

Мільям ковтнула. Запитувати не можна, вона знала, – але хотілося страшенно, до тремту та холоду в грудях, і вихопилося мимоволі:

– Як... ти це робиш?

Ахсаб скоса глянула на неї примруженими очима. Так, наче була на дві голови вищою зростом:

– А тобі нащо?

Якби в її голосі було хоч трохи менше гордості й презирства, Мільям би це знесла. Є зима й літо, гори й виноградники, вівці й кози, чоловіки й жінки, перші й другі доньки в родинах. Так улаштований світ, і нерозумний той, хто захоче, щоб виноград достигав узимку, а жінки йшли на війну. Але ці презирливі вогники в очах Ахсаб... руйнівна, наче лавина з вершини Ала-Вана, зневага в її словах...

Мільям нічого не відповіла. Мовчки, зціпивши зуби і звузивши очі так, що весь світ перетворився на примарну щілину, кинулася вперед і вчепилася обома руками в тоненькі, як голі осінні лози, слизькі від олії чорні кіски.

...Розійшлися, важко сопучи й захриплими голосами вигукуючи одна одній образи, вже порожні, легковажні, обкатані, наче камінці з дна струмка Азру. Ріденьке волосся Ахсаб чорними пасмами стирчало на всі боки, під оком набрякав синець, плаття було роздерте від коміра і майже до пупа, а накидка втоптана в пилюку. Мільям вдоволено передихнула. Щоправда, її коси й одяг також постраждали, а щока, судячи з усього, роздряпана до крові. Але це дрібниці, загоїться... шкода тільки накидки, блаженька тканина якої стріпувалася під вітром стрічками-пелюстками...

І раптом почувся сміх. Знущальний, дзвінкий, подвійний.

Сміялися Нузмет і Асалан. Реготали захоплено, погойдуючись і тримаючись за животи, і один здавався віддзеркаленням другого у гладенькій воді високогірного озера Гюль-Баз. Замовкли на мить, тоді перезирнулися й розреготалися з новою силою. Справді, що може бути смішнішим за старших дівчат, які побилися невідомо через що?

Зворотнім боком долоні Мільям витерла подряпану щоку, подивилася. Справді, кров. Відшукала поглядом очі Асхаб і з захватом помітила в них тінь страху. Саме час налетіти знову, безжально, як скельний сапсан накидається на бурого пацюка...

Але близнюки, схоже, прийшли не просто так. В усякому разі, йти геть вони, здається, не збиралися.

– Чого вам? – злісно кинула Мільям.

– Тебе мати гукає, – не без насмішки повідомив Асалан.

– Сурген іде на посвячення зброєю, – додав Нузмет.

– Сурген? – здивовано перепитала вона.

Височезний Сурген – його завжди можна попросити дістати м'яча, що застряг у яблуневому гіллі. До нього так цікаво залізти на плечі, коли в селище приходять актори й натовп оточує їх щільним кільцем. Веселий і добрий, не те що Хас... Але Сурген ще не досяг віку! Мати завжди нагадує про це подругам Адигюль, які так

і чіпляються до нього на шию...

– Еге ж. Аби батькові двічі не іздити, – як дорослий, пояснив Асалан.

Мільям кивнула. Так, звичайно... Чоловік повертається додому з війни у трьох випадках: щоб зачати сина, щоб дати синові ім'я і щоб взяти сина з собою. Шлях від кордону неблизький і важкий, і зазвичай якісь дві речі чоловіки поєднують... А Сурген і без того виріс та змужнів набагато раніше строку.

Підтягнула шаровари, обтрусилла плаття: доведеться підлатати на плечі, а от що робити з накидкою?.. та ну її. Навряд чи хтось помітить її – не лише накидку, а й саму Мільям, – на велелюдному святкуванні, де зберуться гості з усіх сусідніх селищ. Усього лише другу доньку Азмет-вана, який забирає на посвячення зброєю свого четвертого сина.

Ахсаб уже зметикувала, що бійки більше не буде. Підняла з землі й витріпала накидку, тоді передбачливо відступила на кілька кроків назад і закричала:

– А ще я вмю перетворювати камінці на квіти! І розмовляти з птахами! І очищати джерела! І викликати духів місячної трави! І лікувати кашель! І...

Але Мільям твердо вирішила нічого не чути.

* * *

– А що казати? Просиджують штани у своїх скляних укріпленнях, жаб'яче поріддя. І звідтіля запросто розстрілюють всі наші атаки.

– Глобали завжди були боягузами. В мої часи за одну смердючу шкуру доводилося покласти трьох-чотирьох воїнів щонайменше.

– Це ти мені розповідаєш, Асуре! Та ж того дня, коли я виїхав, дванадцяттеро наших... І жодного глобала ми не дістали. Жодного, розумієш?! Вони ж не вистромлюються, зміїне кубло, а скло їхне ні автомат не бере, ні кулемет...

– А з гранатомета?

– Не знаю. Тепер на всьому кордоні залишився лише один, на заставі Зограб-вана. Прикордонні, риб'ячий слиз, задерли ціни, як спідницю в шльондри.

– А коли спробувати...

Одноногий Асур-ван, майстер зі зброї, навчав військовій справі хлопчаків з чотирьох навколишніх селищ. І, як здалося Мільям, його єдиного у святковому натовпі – здебільшого жінок, старих і непосвячених юнаків, – батько вважав рівнею собі. А тому, щойно виголосивши тост за сина, непомітно відійшов від прибраних циновок, що строкатими ламаними лініями простяглися уздовж плетеної загорожі.

Монотонно бринькали струни, відгукуючись на нечасті ритмічні постукування бубна. Посеред подвір'я, торкаючись одна одної спинами, танцювали четверо дівчат з прозорими укривалами на витягнутих руках. У повітрі, майже перекриваючи музику, висів звичний багатоголосий гомін. А в широкому затінку платана стиха вели бесіду двое чоловіків, які дещо знали про війну.

Мільям не збиралася підслуховувати, – її просто відтіснили від циновки, ще добре, що з великим шматком лаваша в руці. Ні Асур-ван, ні батько не помічали дівчинки, скуленої клубочком, – хоча інколи й ковзали байдужими поглядами в неї над головою. І вона покрадьки роздивлялася батька: профіль хижого птаха, трикутник жагуче-чорного ока, виразне біле пасмо у вусах... За тих три дні, що він був удома, Мільям почула від нього лише одне слово, звернене до неї, і це слово було «геть».

...– А тротил? І відразу ж ударити у всіх напрямках. Перевірений засіб, Азмет. Глобали легко панікують.

– Не проходить. Цю тактику вони вже давно розкусили.

– Отже, треба видозмінити. Але суть залишається та сама, адже ти не будеш казати, що вони більше не бояться смерті...

Батько розреготався – так страшно, що Мільям миттю сховала очі. І ледь-ледь відсунулася вбік: тепер у просвіт між чиїмись рухливими спинами їй було добре видно Сургена.

Він тримався дуже прямо, тому й сидячи був на півтори голови вищим за всіх навколо – навіть якщо не зважати на ворону папаху, що гордовито злітала над його бровами, зведеними на перенісці. Такий серйозний і такий гарний: червоний верх папахи виблискує золотими нитками, срібні трубки газирів блищать на чорному сукні бешмета. На поясі таке тонке й вигадливе карбування, що Адигюль, яка вже встигла присунутися мало не на батькове місце – ліворуч від брата, – сховала під накидкою свій, грубий і тьмяний. А як прикрашені причеплені до пояса піхви кинджала, пістоль з довгою цівкою й оздоблена сріблом порохівниця!.. Мати, яка сиділа праворуч Сургена з маленьким Абсаларом на руках, не зводила захопленого погляду зі свого дорослого, гарного, готового до війни четвертого сина.

От лише Сургенові недовго ходити у цьому багатому одязі – на кордоні, розповідала колись Ахсаб, всі воїни перевдягаються в куплений у прикордонних плямистий і потворний... як його... камуфляж.

Втім, Мільям і сама про це знала. Саме в камуфляжі, брудному й зашкарублому від крові, минулого літа привезли додому старшого брата Харсуна, другого сина в родині. Он сидить біля останньої циновки його вдова, що встигла стати матір'ю двох синів. Промине ще рік, і її, можливо, знову хтось візьме заміж. Можливо, навіть Сурген, уже посвячений зброєю... можливо.

– ...занадто молодий. І, скажу чесно, він не був у мене найздібнішим учнем, Азмете. Я б на твоєму місці зачекав, поки хлопець досягне віку.

– Ти не уявляєш, що зараз робиться на кордоні, Асуре. Я не можу так часто тут бувати, я командир. І в мене кожна рушниця на обліку.

– Але...

– Сурген – мій син. Він не може не стати добрим воїном.

Батькові слова розлетілися по всьому подвір'ю, чітко пролунаши у тиші. У тиші?.. юні танцівниці склали уквивала й присіли рядком біля циновки, а велелюдна юрба, прошурхотівши наостанок тихим відгомоном, наче стихлий вітер у винограднику, замовкла, приготувалася слухати.

І Мільям, захоплено стримуючи дихання, приготувалася також.

Він довго вмощувався посеред подвір'я, крекчучи, щось бурмочучи собі під носа й покрикуючи на хлопчика, який то так, то інакше вкладав для господаря кудлату кошму. Потім старий бідну годину налаштовував струни, низько нахиляючись до них глухуватим вухом. Але всі давно звикли до цього. І були готові чекати скільки завгодно – коли він почне говорити.

Сам Каралар-ван, оповідач, чия слава рознеслася по всьому Гау-Гразу.

* * *

– ...І знову прийшли чужі воїни, й лилася кров, і горіли села, і плакали жінки. А правителі широких рівнин знову й знову присягалися своїми брехливими богами, нібито хочуть миру й любові. Миру, в якому живуть владики з рабами, любові, якою ван кохається зі шльондрою. Так було споконвіку, люди широких рівнин завжди вважали себе панамі. Їхні брехливі слова й криваві мечі споконвіку були спрямовані в одну ціль – свободу великого Гау-Гразу.

І був день, схожий на ніч, і була буря, схожа на полум'я, і здибилася земля, і наші прадавні гори зійшли зі своїх місць й зробили крок назустріч зайдам. Вісім днів і вісім ночей земля сперечалася з небом, розжарені камені й каламутні потоки безжалісно наздоганяли прибульців, а таємна долина Варн, що біля підніжжя батька гір Ала-Вана, за потрібною спиною неприступного Кірі-Гава, берегла дітей Гау-Гразу.

І настав дев'ятий день, і сказав Могутній вустами славетного Тизрит-вана: це наша земля. Вільний народ зуміє зробити так, щоб нога заброди повік не плюндрувала кордони Гау-Гразу. Наші прадавні гори допоможуть нам нести варту, а наші жінки народять нам більше синів, аніж візьме війна. І відповіли славетні вани: хай буде так! І стіною стали уздовж кордону, і сини, які досягли віку, стали разом з ними, готові прийняти посвячення зброєю.

І була битва...

Легенда про славного Тизрит-вана, вічну війну й священну свободу Гау-Гразу завжди розповідалася в день проводу юнаків на посвячення зброєю. Мільям слухала його вдруге. Коли йшов старший брат Айдабек, вона ще не народилася, проводів Харсуна не пам'ятала – була зовсім маленькою... Але минуло лише

дев'ять місяців відтоді, як на війну пішов третій син у родині, Ізбек, – тоді ж, мабуть, зачали восьмого, Абсалара. Для якого Каралар-ван теж коли-небудь розповість цю легенду...

Мільям не мала сумнівів, що Каралар-ван такий самий вічний, як і його легенди.

Він закінчив, наостанок кілька разів перебравши струни. Хлопчак уже тримав наготові глиняну піалу з кумисом – оповідач ніколи не пив вина. Захоплена тиша помалу виповнювалася звуками: спочатку неголосні, вони стрімко набирали сили, немов селевий потік зі схилів Кур-Байги.

І раптом все обірвалося. Тому що батько, славетний Азмет-ван, – це про нього, про нього щойно йшлося у легенді! – просто обвів натовп величним поглядом. Він уже сидів на своєму місці біля циновки, ліворуч від Сургена. Настав час останнього обряду, який виконують перед тим, як обидва воїни рушать в дорогу.

З ледве чутним м'яким звуком відгорнувся полог помешкання. В отворі з'явилася Адигюль. Вона встигла перевдягтися в темно-бузкове плаття без пояса, закуталася в довгу, вишиту золотом накидку. На витягнутих руках – лінивими гадючками виблискували від ліктів до зап'ясть численні браслети – перша донька в родині несла срібну чашу з золотим ободом, прикрашеним чотирма пурпуровими сяючими каменями.

Адигюль зупинилася перед батьком і братом, опустила на коліна й простягнула чоловікам чашу. Батько схилився й, не беручи чаші до рук, зробив один довгий ковток. Тоді надпив і Сурген.

Воду з джерела Тайі.

І ще по фляжчині з цією водою кожен з них візьме з собою на війну. Але ж вода – та сама... яку набирала вона, Мільям. Тихенько всміхнулася, прикривши уста краечком накидки.

...Небо над селищем стало зовсім чорним. На круглій, як яйце, вершині Седу лежав місяць, схожий на жовтий лаваш. Тоді два кола роз'єдналися, пропустивши поміж себе тоненьку смужку ночі.

Давно пішов Каралар-ван – він ніде не затримувався надовго, березучи славу рідкісного й бажаного гостя. Пішли з двору музиканти й танцівниці, розійшлися гості з сусідніх селищ, та й місцеві помалу розбрелися по своїх помешканнях; час від часу хтось спотикався об циновку, перекидаючи, а то й розбиваючи на друзки порожню миску чи глек. У повітрі висів вечірній скрегіт цвіркунів та цикад. Але дехто залишився: темні, а тому здебільшого невіпізнавані постаті у місячному напівморозі. Мільям помітила, як невисокий худенький хлопчина – Арваз? – підійшов ззаду до Адигюль і обійняв її за плечі. Сестра застережливо підняла пальця: мовчи!.. слухай... зараз!..

Наставила вуха, витягла вперед черепащачу шию і стара Захраб-ані.

Зойкнула дитина, напевне, Абсалар, – і відразу ж замовкла із хлібною соскою, а може, й з материнською груддю в роті.

Мільям прислухалася настільки уважно, що ніч здавалася їй наповненою справжньою лавиною шерхоту, дзвону, шепоту, шелесту... Ні, ще не чуто. Але вже скоро... щойно вони в'їдуть на перевал Кену на вершині Ізир-Буза... так завжди буває, і не можна пропустити...

От.

Звук почувся так чітко, наче це тут, відразу за плетеним тином, простукотіли копита двох коней, відносячи Сургена й батька на давню й споконвічну війну великого Гау-Гразу.

* * *

– А мені не дуже сподобалося, – промовила Ахсаб. – Я не люблю про битву. Я люблю про Тизрит-вана й прекрасну Галібу. І про чарівницю Мейну.

– Я теж люблю про Мейну, – зітхнула Мільям. – Але ж це тільки на весіллях...

Сонце вже припікало, наче в розпалі літа, й дівчатка сховалися в затінку. На яскраво-синьому небі нестерпно сяяла засніжена вершина Ала-Вана, а решта гір вже здалися й скинули білі накидки. Мільям подумала й собі зробила так само – а що, адже спекотно! Та й хто побачить їх отут з Ахсаб?.. усі зайняті

повсякденними справами теплої пори року. Їй самій сьогодні треба ще збити масло, спекти лаваш, обібрати зелену гусінь з виноградного листя...

– А у вас скоро й буде весілля, – повідомила Ахсаб.

– У нас?

Шкода, що вирвалося: на мить пізніше Мільям збагнула, що Ахсаб має на увазі Ізбека – до його повернення залишився місяць і ще трішки. Але ще невідомо, з якого селища він візьме собі дружину, адже основні святкування відбуваються в домі нареченої.

І потім... але батько нічого не казав про Ізбека. А сказав би.

– Ваша Адигюль виходить заміж. Ти не знала? А моя мама вже готує дари нареченому.

– Твоя мама?!

Ахсаб поблажливо розсміялася:

– В них усе давно домовлено. Ще до того, як мій брат Мухатбек пішов на посвячення зброєю. Він ось-ось повернеться й відразу ж надішле дарунки, – вона замріяно зітхнула. – Ти бачила б, Мільям, які там укривала...

– А...

– Ти про Арваза? Та ну його, просто твоя сестра вирішила повеселитися перед весіллям. Адигюль дала слово Мухатбекові. На проводах вона піднесла йому води з джерела Тайї, замість мене, уявляєш собі?! А це значить – на життя і на смерть.

– На смерть... – нечутно повторила Мільям.

Останні слова Ахсаб чомусь вразили її дужче, ніж новина про швидке заміжжя Адигюль. Про воїнів не говорять – смерть. Помирають жінки, старики, маленькі діти... і ще боягузи-глобали – вони, як відомо, зубами тримаються за свої смердючі шкури. Воїни Гау-Гразу йдуть до Могутнього, який чекає їх на бенкеті й

радий кожному гостеві. Але чому так боляче – коли йдуть?!..

Вона майже не пам'ятала Харсуна, чие тіло привезли до селища минулого літа. Зовсім не знала Айдабека – втім, його ніхто не бачив убитим. Але Сурген...

Краще не думати.

– Це тільки так говорять – на смерть, – пояснила Ахсаб. – Ну, заклинання. А Мухатбек точно повернеться. Твоя сестра його тримає, розумієш?

Її обличчя раптом стало загадковим – майже як учора вранці, коли вони побилися через метелика. Мільям сама пішла миритися: Ахсаб не винна, що народилася першою донькою в родині. Звичайно, вона пишається своїм таємним знанням. Так улаштований світ, і влаштований він справедливо... Справедливо!..

Це вона, Мільям, немов непевна риска в карбуванні, псує правильність і гармонію світу. Чому їй так хочеться знати те, що не дозволено від народження? Чому вона постійно міркує над споконвічними, передбаченими речами так, немов їх можна змінити?! І так, наче вона могла б...

– Як тримає?

Прикусила язика. Але Ахсаб сьогодні не була налаштована задаватися, свято бережучи прадавні таємниці. Навпаки, їй самій хотілося поділитися, похвалитися, розповісти:

– За мотузочку. З його і свого волосся, з ниткою від чорної вівці і, здається, ще з якоюсь травою... я знала, тільки забула. Головне, звичайно, щоб він пролежав ніч, коли місяць уповні під Соколиним каменем, і щоб обов'язково дощ, ну, й заклинання... А тоді розрізають навпіл. І він точно повернеться – той, у кого половинка.

– Справді? А якщо глобали його...

Ахсаб знизала плечима:

– Можна, звичайно, ще попросити Матір Могутнього, щоб уберегла... але за мотузочку надійніше.

Мільям прикусила губу. Над вершиною Ала-Вана кудлата хмара, схожа на овечу шкуру, закрила сонце, й воно випустило поміж завитками небесної шерсті сніп яскравих гарячих стріл.

Отже, будь-який воїн може залишитися живим, не піти на бенкет до Могутнього, не пропасти безвісти, не повернутися додому трупом у зашкарублому камуфляжі. Якщо тільки цього захоче дівчина, котра...

Перша донька в родині.

... – Що з тобою?

Мілям здригнулася:

– Ахсаб, я піду. Вже пізно. Лаваш... і гусінь треба обібрати з винограду...

Вона намагалася йти повільно – поки Ахсаб могла її бачити. Тоді прискорила кроки, зірвалася, побігла, все швидше й швидше... Сурген. Його точно вб'ють у першому ж бою, адже він такий високий і плечистий, у нього так зручно стріляти. А вертихвістка Адигюль тим часом тримає за половинку мотузочки якогось там Мухатбека, про якого, мабуть, зовсім забула, милуючись у виноградниках з недорослим Арвазом... І нічого не можна змінити. Так влаштовано світ. Справедливо...

Важко дихаючи, зупинилася під яблунею. Тією самою, де вчора вони з Ахсаб... У траві щось жовтіло, і Мільям опустила навпочіпки.

Внизу, під яблуневою гілкою, лежав мертвий метелик. Чорні мурахи вже обліпили його з усіх боків, по-діловому обгризаючи йому ніжки й крильця.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

- Привіт.

- Нічого собі!

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tellnovel.me/ru/dubinyans-ka_yana/gaugraz-kiy-branec

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купити](#)